

OVERWINTERING IN HET IJS

DE TERUGKEER VA

Mark en Marina hebben het prima naar hun zin in hun privé-baai. Na een warme periode is het ijs eindelijk dik genoeg en de terugkeer van het licht helpt ook mee aan een goed humeur. Ze trekken er nu meer op uit met ski's en de hondenslee.

TEKST EN FOTO'S MARK VAN DE WEG

BEGIN januari komt er een einde aan het rustige weer. Er wordt storm, sneeuw en zelfs regen voorspeld. Precies wat we niet willen. Nog altijd is het ijs niet stabiel. We maken het schip klaar voor slecht weer. De kuptent gaat eraf en we binden nog wat lijnen rond de ski's, ijsboor en pulka's (soort sleeën) die aan dek liggen. We spannen de lijnen aan de kachelpijp op en zekeren de bijboot op het voordek. Verder is er niets wat we kunnen doen. De zuidooster komt met zware vlagen over de vogelberg zetten. Het tuig joelt en fluit, vlaag na vlaag gaat de wind in een hogere versnelling. Midden in de nacht komt de windgenerator los en voegt zijn deun toe aan de kakofonie. Juist bij wisselende wind accelereert hij enthousiast. Dus de kooi uit, alle denkbare lagen kleren aan en naar buiten. Op de hekstoel kan ik er net bij, maar ik krijg met mijn overwanten aan het borglijntje niet vast. Met alleen een handschoen lukt het beter. Kwaad scheld ik op de wind die de want uit mijn handen grist. Ik zie hem nog even over de sneeuw stuiteren voor hij in de sneeuw-jacht en duisternis verdwijnt. Ik loop een rondje rond het schip en voel aan de trossen. Geen van de lijnen staat onder spanning, dus is het ijs niet gaan schuiven in de baai. Enigszins gerustgesteld ga ik weer te kooi. Na de storm waait de lucht open. De volle maan blijft continu boven de bergen en draait in 24 uur een heel rondje rond de pool. De maan geeft erg scherpe schaduwen en samen met de sneeuw en

1 Aan het begin en het eind van het verblijf in de baai is het ijs onbetrouwbaar en halen mens en hond vaak een nat pak.

de steile bergen om ons heen geeft het heel aparte effecten. Bergen schuiven als donkere vlekken over het ijs. Zo verandert onze omgeving voortdurend en lijken de bergen zelf van vorm te wisselen. Ondanks de aanhoudende kou met 15 tot 20 °Celsius vorst wil de fjord maar niet bevriezen. Niet alleen zien we uit naar de volledige beschutting van een bevroren fjord, maar ook kunnen we dan onze wereld vanaf een andere kant verkennen. 's Nacht giert de wind weer door het tuig, wel vreemd dat het schip ondanks de felle vlagen geen graadje overhelst. We zitten nu zo vast in het ijs

dat we veilig kaarsen en flessen op tafel kunnen laten staan. De volgende dag is het bitter koud met maar weinig wind uit het noorden. We lopen een rondje over Gunnarpynten zodat we de fjord in kunnen kijken. Bij het schaarse licht van de sterren lijkt het wel of hele stukken water matgrijs zijn. We zakken af naar de kust en zien tot onze verbazing en geluk dat grote delen bevroren zijn. Zal de fjord dan toch bevroren? Dageelijks gaan we Gunnarpynten op, de open vlakken vriezen langzaam verder dicht. Na wat donkere dagen met veel bewolking en sneeuw is het nu helder. Het schemerlicht in het zuiden is al weer zoveel sterker. Nergens is meer open water te zien. Eindelijk is er de beschutting waarop we zo lang hebben gewacht.

N HET LICHT

Mark van de Weg en Marina van Dijk hadden de droom om met hun boot in te vriezen in een baai bij Spitsbergen. Marina woonde van 1989 tot 1995 in Lapland waar ze werkte als goudsmid. In 1995 bouwde ze een huis in Longyearbyen, de 'hoofdstad' van Spitsbergen. Mark zeilde van 1985 tot 1989 met de Jonathan rond de wereld. Hij bouwde daarna de Jonathan II, waarmee hij tweemaal naar Groenland, naar Spitsbergen en rond IJsland zeilde. In drie jaar tijd bouwde hij de Jonathan III, speciaal voor de overwintering op Spitsbergen.

DE ZON!

Op 18 februari komt de zon weer boven de horizon, we vieren het binnen. Buiten is het bar en uitzichtloos weer. Een paar dagen later skiën we naar het westen. De honden trekken ons met een lekker gangetje over een paar meren naar het midden van het schiereiland. Daar klauteren we een heuvel op en zijn we precies op tijd om de zon achter een berg vandaan te zien komen. Nog wat vaag achter dunne sluierbewolking, maar dat maakt hem alleen maar mooier, zo vol oranje-rood. Wat een dubbel feest, de fjord bevroren en de zon op ons gezicht. Het fjordijs ziet er steeds beter uit. Een paar dagen waait het hard uit het noorden. De hele fjord is nu van ons, de zorgen over het ijs en de boot zijn voorbij.

De aanhoudende kou komt nu wel verder het schip in. Ook al staat de kachel wat hoger en geeft de thermometer binnen 17 °Celsius aan, toch komt aan de binnenkant van het dubbele glas van de patrijspoorten een vorstlaag en de spoelleiding van het toilet raakt bevroren. Met noppenfolie dekken we het ingangsluik verder af.

PRIVACY

De honden Imjaq en Maaiken trekken me met een lekker gangetje over het meer. We willen even op onszelf zijn, het gebrek aan privacy wordt soms nijpend. Marina blijft aan boord, ik ga een frisse neus halen. Het liep allemaal niet zo lekker vanochtend, we zaten op elkaar te vitten om niks. Duidelijk met

het verkeerde been uit bed gestapt, maar wie van ons dat nou was? Het is natuurlijk ook wel wat; we zien al sinds september alleen elkaar. We zien en horen alles wat de ander doet of laat en hebben de neiging ons overal mee te bemoeien. Daarbij zijn we allebei al jaren gewend onze eigen gang te gaan. En dan ineens tien maanden op een kleine ruimte in een afgelegen baai! Zonder de uitlaatklep van een avondje met vrienden naar de kroeg. Eigenlijk valt het nog mee dat we zo weinig ruzie hebben. We hebben genoeg humor en plezier naast alle bezigheden waarin we aardig aan elkaar gewaagd zijn. De honden kennen de patronen en geluiden die uit het schip komen. Als ze rond de middag het knerpende geluid

van klittenband horen en het gestamp van zware skischoenen, komen ze buiten al tot leven. Het openklappen van het luik luidt de volgende fase in. Jankend trekken ze aan hun kettingen, blij dat we op tocht gaan. We doen een rondje langs de in het fjordijs vastgevroren ijsbergen. Daar trekken de honden vanzelf op aan. Gaandeweg klaart het weer steeds verder op, de zon komt erbij en daar staan we dan midden in de fjord. Ineens is dit weer zo'n mooi moment met de gedachte dat dit allemaal voor ons alleen is. Al dit spektakel, de wolkenloze, intens blauwe lucht, het helder blauwwitte en 5 kilometer brede gletsjerfront in het noorden, de hoge bergen aan de oostkant die steil uit de fjord omhoog steken, in het wes-

1

Het blijft nu licht tot we weer weggaan

ten de glooiende en vriendelijkere bergen van het schiereiland en in het zuiden, zover we kunnen zien, bevroren fjordijs met ergens daarachter open water en de belofte dat we daar in de zomer weer kunnen uitzeilen...

HET LICHT

We zijn net aan april begonnen. Anderhalve maand geleden was de zon voor het eerst weer te zien. En nu is het alle 24 uren van de dag licht. De zon zakt nog net achter de bergen in het noorden, maar gaat al niet meer onder de horizon. Het blijft 's nachts zo licht dat we de hoofdlampen maar weggeborgen hebben. Sinds we hier in september aankwamen, zijn we altijd met het licht of juist de afwezigheid daarvan bezig geweest en nu blijft het licht tot we hier weggaan. Het zal niet meer donker worden. Vooraf vond ik het vaak moeilijk uit te leggen waarom ik hier wilde overwinteren. Nu zou ik het licht een van de indrukwekkendste ervaringen noemen. Het licht in al zijn verschillende vormen. Het licht van zon en maan, het levendige noorderlicht en de schaduwen van de bergen die over het ijs schuiven. De terugkomst van het licht en de machtige kleuren die daarbij horen. Op de terugweg van een skitocht gaan we dicht langs Nilsfjellet. Op de sneeuw steken kleine vlekken af. Een schrill gekrijs komt van boven. De eerste drieteenmeeuwen zijn terug uit het zuiden! We zijn blij met hun gekrijs en levendige, grillige vlucht langs de steile vogel-

2

berg, voorheen Nilsfjellet. Het is weer een teken van het voorjaar, ook al protesteert het weer nog wat tegen deze verandering. Na de drieteenmeeuwen komen de zeekoeten en de alkjes terug. Als laatste komen de ganzen. Aan het gekrijs en gesnater van de vogelberg kunnen we precies horen welke soort thuis is of naar de ijsrand om te foerageren.

Het mooie weer is weer voorbij en de dagelijkse skitochten krijgen meer het karakter van onszelf en de honden uitlaten. Rond een van de zeehondengaten in het ijs van Signahamna zien we een rode vlek. Eerst denken we dat een ijsbeer een zeehond te pakken heeft genomen. Door de kijker zien we een klein hoopje donzig wit op het ijs liggen en daar komt moeders door het gat omhoog. Naast het kleintje en de moeder staan twee grote meeuwen op het ijs. Die hopen dat moeder even niet oplet. Ze kunnen een zeehondenpup op de ogen aanvallen en door de kassen leeglepelen. Na enige tijd geven de meeuwen

het op en krijgen moeder en pup uiteindelijk wat rust. De dagen erna zien we de kleine en soms de moeder op het ijs liggen. Na een dag of acht zijn ze weg. Op het ijs is niets achtergebleven, dus zwemt de kleine nu braaf onder het ijs met moeder van ademgat naar ademgat.

ZALMHUTJE

Nu de Jonathan in meer dan 70 centimeter ijs vastligt en een hogedrukgebied het weer bepaalt, kunnen wij eindelijk naar Laxe bu. Laxe bu betekent zoiets als zalmhutje en ligt aan de westkust van het schiereiland waar een rivier de zee in stroomt. We weten niet in wat voor staat het hutje verkeert en of het wel open is, dus moet alles mee zodat we ook in een tentje kunnen pitten. We controleren of de dagtank van de Jonathan goed gevuld is en de kachel werkelijk laag staat. Als laatste gaan de ijsberenschotten over de luiken. Het traject gaat grotendeels over het vlakke ijs en sneeuw van diverse meertjes. Vanaf Sore Diesetvatna vol-

3

5

4

- 1 Als de baai is dichtgevroren, is het leefgebied van mens en dier een stuk uitgebreid.
- 2 Wanneer het ijs stabiel genoeg is, kunnen Mark en Marina er eindelijk op uit met honden, pulka's (sleeën) en ski's.
- 3 Het traject naar het zalmhutje gaat grotendeels over het vlakke ijs en sneeuw van diverse meertjes. Het riviertje naar zee slingert door een wit theater van overhangende sneeuwruigen en verwaaide, witte duinen.
- 4 en 5 Nu de Jonathan in meer dan 70 centimeter ijs vastligt en een hogedrukgebied het weer bepaalt, kunnen Mark en Marina eindelijk naar Laxebu, het zalmhutje. Marina trekt de sluitbalk weg en duwt de deur open, maar die veert vlot weer terug. Er is veel sneeuw naar binnen gewaaid. Naast de kachel ligt een stapeltje aanmaakhout klaar en al snel knettert het droge hout en begint de kachel te stomen.

gen we het riviertje naar zee. Het slingert door een wit theater van overhangende sneeuwruigen en verwaaide, witte duinen. Om ons heen is alles wit, alleen recht boven ons is de strakblauwe lucht te zien. Een paar bochten verder komt het ondergesneeuwde hutje in zicht. Marina trekt de sluitbalk weg en duwt de deur open, maar die veert vlot weer terug. Door een raam zien we dat er veel sneeuw naar binnen is gewaaid. Terwijl de een duwt, schraapt de ander de sneeuw achter de deur weg. Naast de kachel ligt een stapeltje aanmaakhout klaar en al snel knettert het droge hout en begint de kachel te stomen. De middernachtszon schijnt met zijn warme gloed op het ijs, vogels foerageren in het open water tussen de kust en het drijfjz op 2 mijlen afstand. We zien kringen in het water waar net een zeehond is ondergegaan. Naar het zuiden zien we Kaap Mitra en Prins Karls Forlandet, de belangrijke punten langs deze kust die Barentsz misschien wel als eerste zag en later Spitsbergen noem-

de. In het oosten komt de rook uit de schoorsteen van ons hutje...

IJSBOREN

Het voorschip wordt door het ijs steeds verder omhoog gedrukt. Het ijs houdt het roer en de schroef vast, waardoor het achterschip niet omhoog kan komen en we aardig achterover liggen. Ook al is het nog rond de -5 °Celsius, toch begint het voorschip weer te drijven en bewegen op de wind terwijl roer en schroef niet mee kunnen in het ijs. Al dat wringen lijkt ons niet zo goed. Met de ijsboor beginnen we rond het achterschip een rij gaten te boren. Dat valt zwaar tegen, het ijs is daar 1,2 meter dik. De honden houden het eerst nieuwsgierig in de gaten, maar na dertig gaten weten ze het wel. Om beurten draaien we gat na gat. Met de tuktuk hakken we in de dagen daarna de tussenschotten weg. Marina is binnen aan het smeden terwijl ik met de tuktuk weer een rondje door de gaten doe. Aan de zijkant en langs de spiegel zijn alle tussenschotten weg. Ineens,

zonder ook maar het geringste geluid, begeeft het ijs het en komt het achterschip omhoog. De Jonathan schommelt een paar keer en drijft weer vrij. De ijsklomp die nog vastzit aan het achterschip wordt 25 centimeter uit het water getild.

We skiën op de fjord met een vaag idee om weer eens naar de gletsjer te gaan. In noordelijke richting volgen de honden als vanzelf een aantal kleine ijsbergen op de route. Het lijkt net of het volgende stuk gletsjerijs een extra, wat gelige, witte bult gekregen heeft. Er zit nog beweging in ook. Op 250 meter stoppen we. Door de kijker zien we een ijsbeer op zijn dooie gemak rondscharrelen. Hij slaat met zijn voorpoten in de sneeuw hopen om te zien of er wat onder zit. Hij verdwijnt even achter de ijsberg en komt weer in zicht als hij erop klimt en in het rond kijkt. In onze richting stopt zijn draai. Tegen de wind in kan hij ons niet ruiken, toch zijn we er zeker van dat hij ons gezien heeft en zich afvraagt of wij de moeite waard zijn. We

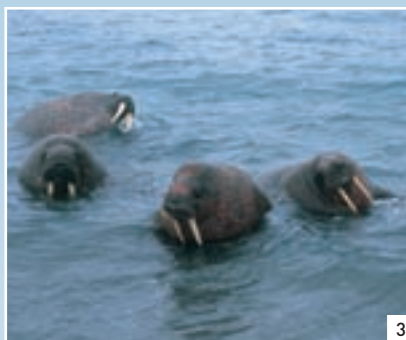
Door de kijker zien we een ijsbeer op zijn dooie gemak rondscharrelen

1

2

3

4

beseffen dat wij wel eens prooi kunnen zijn. Waarom reageren de honden niet? Hij gaat nog even op zijn achterpoten staan, zodat zijn volle lengte zichtbaar wordt. Maar hij ziet ervan af en slentert op zijn dooie gemak richting gletsjerfront. Zeehondenspek staat gelukkig hoger op zijn menu. Ik vertel het verhaal van twee mannen die voor een ijsbeer wegrennen. Vraagt de één of ze de beer voor kunnen blijven. ‘Dat interesseert me niet’, zegt de ander, ‘zolang ik jou maar voorblijf’.

SNEEUWPAP

Eind mei maken we nog een laatste lange skitocht. De sneeuw draagt niet meer, de honden zakken tot hun buik weg en ook onze ski's zakken diep weg in de pap. Langs de getijdescheuren bij de oever ontstaan steeds meer waterpoelen waarin vogels op zoek gaan naar krill-achtig voedsel. Niet alleen in onze baai, maar ook in de fjord gaat het smelten erg traag. Het ijs kan er met een harde noordenwind uitwaaien of het dooit langzaam weg. Het ziet er naar uit dat wij de langzame versie krijgen. Op het fjordijs komen we niet meer sinds we daar steeds vaker door de toplaag heen gingen. Ook in onze baai wordt het met de dag moeilijker om veilig naar de wal te komen. In overlevingspak slieden we nu de bijboot achter ons aan zo-

dat we daar in kunnen klimmen. De helling van de vogelberg wordt steeds groener en regelmatig horen we kleine steen- en sneeuwlawines van de berg af komen. De stroompjes van de meren en smeltwater onder aan de gletsjers ontdooien en zorgen voor een nieuw geluid van de naderende zomer. Om ons heen komt van alles weer boven-drijven, de blokken hout waaraan de korte lijnen in het ijs zaten, bedorven voedsel dat we onder het ijs gewerkt hadden, maar vooral alle hondenpoep die onder de sneeuw verdwenen was. Het ijs wordt nu echt onbetrouwbaar, hele delen breken af. Het gebeurt ook regelmatig dat de honden door het ijs zakken. De eerste keren schrikken we nog, maar als we zien dat ze zichzelf makkelijk op het ijs trekken, hun vacht leegschudden en weer doorgaan, letten we er niet meer op.

DREMPELVREES

De fjord is vrij, dus we kunnen gaan. Ik betrap me op een soort van drempeelvrees, willen we eigenlijk wel echt weg? We brengen het brandvat en twee legen vaten met de aluminium bijboot aan dek. De overige vaten passen met wat moeite in het bootje dat we gaan slepen naar Ny Álesund. We halen de laatste lijnen aan boord. Nu alles klaar is, maken we nog een laatste tocht door

1 Een ijsbeer! Even vrezan Mark en Marina dat ze op het menu staan en dat ze misschien wel hun geweer moeten gebruiken, maar dan keert de beer gelukkig om.

2 Marina poseert met de honden.

3 Als de lente nadert, komt de natuur ook weer op gang.

4 De baai is weer open. Het is tijd om te gaan...

het ons zo bekende gebied. Eigenlijk willen we helemaal niet weg, we hebben het hier zo goed gehad. Maar we willen ook niet blijven. En dus brengen we Imjaq en Maaiken aan boord. De ankerketting ligt zwaar in modder, het anker wil al helemaal niet uitbreken. Alsof de baai ons niet wil laten gaan. Heel langzaam varen we op de motor onze baai uit. We staren ernaar. De baai waarin we bijna tien maanden gelegen en geleefd hebben, is nu leeg, niets herinnert er aan ons verblijf. Wij zijn er vol en stil van. ❄️

Speciaal voor lezers van de Waterkampioen geeft Mark van de Weg een lezing over zijn overwinteringsavontuur. Zie het abonneeuvordel op pagina 83 van dit nummer.